

Bosbouw, in vóór- en tegenspoed

Rede van de voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging prof. ir. M. M. G. R. Bol, gehouden op de 60ste najaarsbijeenkoms, Arnhem, 25 oktober 1984

Dames en heren,

Mijn openingstoespraak gaat onder het motto: "Bosbouw, in vóór- en tegenspoed". U zult de pro's en de con's in het verloop van mijn rede zelf kunnen identificeren.

Zoals bekend is, denkt onze vereniging in 1985 een 75-jarig jubileum te vieren. Voorspoed! De datum van een belangrijk onderdeel van de viering – een symposium over de rol van bos en bosbouw in een geürbaniseerde wereld – staat thans vast: 4 oktober 1985. De voorzitter van de jubileumcommissie, de heer Van den Bos, gaat daar straks meer over zeggen.

Onder vóórspoed schaar ik in ieder geval ook – afgezien van vragen, die zich nog zeker voordoen – het perspectief in hoofdlijnen, dat de Bosbouw wordt toegedacht in het Meerjarenplan Bosbouw. Het Meerjarenplan dat, volgens de Memorie van Toelichting op de Rijksbegroting 1985, als sectornota, samen met de structuurschema's Landinrichting, Natuur- en Landschapsbehoud, en Openluchtrecreatie de hoeksteen moet vormen voor het beleid inzake de inrichting en het beheer van het landelijk gebied. Daarbij zijn er in budgettair opzicht beperkingen te verwachten, die leiden tot temporisering en prioriteitsstelling bij de planuitvoering.

Op het eerste gezicht ziet het ernaar uit, dat de bedragen die in het algemeen ter uitvoering van het bosbouwbeleid beschikbaar zullen zijn in 1985 geen reden tot zorg geven. Hier is echter voorzichtigheid geboden. In dit verband zij eraan herinnerd, dat in de begroting voor het jaar 1984 in de meerjarenraming ombuigingen zijn aangekondigd. De ombuiging in de sfeer van de bosbijdrageregeling zou voor 1985 0,6 miljoen bedragen. Deze ombuiging is thans in de begroting verwerkt. Voor de jaren 1986 tot en met 1988 zijn nog eens ombuigingen voorzien tot een totaalbedrag van 1,8 miljoen. De korting, die in 1986 te wachten staat, zal – indien doorvoering plaatsheeft – voor de bosbouw wel grote gevolgen hebben.

Terug naar het Meerjarenplan. Daarover zegt de Memorie van Toelichting, dat het beleid erop wordt gericht, dat wij in ons land in het midden van de volgende eeuw een veel grotere variatie van bossen en een aan-

merkelijk hogere houtproductie zullen kennen. Meervoudig gebruik voor het overgrote deel van het bos, een groter aandeel produktieve naaldbomen, zoals de douglasspar en het reserveren van een beperkte oppervlakte bos, die volledig aan de natuur wordt overgelaten. Die beperkte oppervlakte bedraagt intussen meerdere tienduizenden ha, royaal boven de 10% van ons bosareaal; die wordt aan meervoudig gebruik onttrokken. Ook wordt deels het recreatief gebruik beperkt. Over het Meerjarenplan zullen we vanavond door het Staatsbosbeheer nader worden geïnformeerd.

Het bestuur stelt zich voor om ná informatieve regio-bijeenkomsten, te organiseren door Staatsbosbeheer, op 12 januari 1985 een buitengewone ledenvergadering te beleggen, ter voorbereiding van de participatie van onze vereniging in de inspraakprocedure. De inspraaktermijn eindigt 31 januari. Nu het plan nog steeds niet in druk verkrijgbaar is, begint de vraag zich op te dringen, of de inspraaktermijn niet later moet sluiten. De Overheid moet de belanghebbenden in ieder geval ruim de tijd geven zich een weloverwogen oordeel te vormen. Uitwerking van het Meerjarenplan kan vooralsnog experimenteel plaatsvinden in de onder verantwoordelijkheid van provinciale besturen op te stellen regionale bosplannen (o.a. ZO-Veluwe, NO-Veluwe, Utrecht), die op hun beurt weer kunnen worden uitgewerkt in beheersplannen voor afzonderlijke objecten. De Memorie verklaart voorts, dat het Nederlandse bosareaal zich in samenstelling en omvang in gunstige zin ontwikkelt. Elders zegt de minister ernaar te streven, dat de EG zich thans vooral richt op maatregelen op o.a. bebossing van landbouwgrond in het kader van het EG-landbouwstructuurbeleid. 30 à 35.000 ha bos zal worden aangelegd, met voorrang in de Randstad, in verband met de schaarste aan recreatieve mogelijkheden aldaar.

De interesse van particuliere investeerders voor de aanleg van nieuwe bossen en produktiebeplantingen is nodig, aldus de minister. Met de minister van EZ wordt een bijdrageregeling uitgewerkt voor produktieve beplantingen. Over de verkoopprijzen voor zowel staand als geveld hout zegt de Memorie van Toelichting, dat zij zijn aangeland op een niveau dat (geïndexeerd) ongeveer het dubbele is van 1969.

De relatie tussen Meerjarenplan, bosuitbreiding, het streven de huidige zelfvoorzieningsgraad van ongeveer 8 naar 25% op te voeren en het betrekken daarbij van particulieren is onderwerp van een studiedag "Nederland op eigen houtje", georganiseerd door de Heidemij op 29 november a.s.

Voor de beoogde uitbreiding van het bosareaal in het belang van de houtproductie kan de in uitzicht gestelde bijdrageregeling een instrument van betekenis zijn, zeker nu moet worden vastgesteld, dat de aanleg van nieuwe bossen met korte omloop voor de houtproductie met vrijstelling van de herplantplicht, traag verloopt. Dit is waarschijnlijk mede te wijten aan het feit, dat in het kader van het huidige planologische beleid toch onvoldoende zekerheid bestaat voor de grondeigenaar, die tot de aanleg van tijdelijk bos overgaat, dat hij na velling de grond weer voor agrarische doeleinden zal kunnen gebruiken. De vrijstelling van de herplantplicht is één zijde van de medaille, de planologische onzekerheid is helaas de andere kant. Het is van het grootste belang, dat wordt gezocht naar wegen om de zekerheid voor de eigenaar van de vrije grondgebruikskeuze na de oogst van het geteelde hout te vergroten.

Voor de bosinstandhouding is de Beschikking Bosbijdragen intussen de belangrijkste subsidiebron. Hoë belangrijk moge blijken uit het feit, dat uit het LEI-onderzoek blijkt, dat de financiële uitkomsten van particuliere bedrijven > 50 ha nog steeds negatief zijn, en dat het relatief gunstige beeld van 1982 niet wordt bevestigd door de voorlopige uitkomsten van 1983. De vroegtijdige uitputting van gelden voor bijdragen in de kosten van herplanting in de laatste jaren heeft geleid tot een achterstand in herplantingswerkzaamheden. De Memorie meent, dat de grote hoeveelheid aanvragen door de extra beschikbaar gestelde gelden in de bosbouw 1984 (en 1985), opgevangen zouden kunnen worden. Dit klinkt veelbelovend; desondanks moet worden gesteld, dat het bedrag dat regulier voor de toekenning van herbepantingsbijdragen in de begroting is verwerkt, te laag is. Daarmee wordt de continuïteit van de Regeling Bijdragen Werkgelegenheid in de bosbouw na 1985 een uiterst belangrijke aangelegenheid.

De bijdrageregeling werkgelegenheid in de bosbouw 1984-85, die in de aanvang niet of nauwelijks bleek te werken, begint – nadat op verzoek van en in overleg met het Bosschap een aantal wijzigingen in die regeling werden doorgevoerd – thans duidelijk te functioneren. Voor die wijzigingen verwijs ik naar het juli/augustus-nummer van ons tijdschrift. De positieve ontwikkeling stemt tot voldoening. Een drietal projecten is in uitvoering, terwijl nog 12 procenten in de sfeer van bosaanleg en -onderhoud zijn goedgekeurd. Voor nog eens 29 projecten zijn inmiddels de werkomschrijvingen

bosbouwkundig akkoord verklaard. Bovendien zijn nog diverse projecten in diverse stadia van voorbereiding. Het is van veel belang, dat het bosbouw-bedrijfsleven maximaal gebruikmaakt van deze regeling. Het gehele bedrag moet eind 1985 zijn gebruikt. Continuëring van de regeling na 1985 en het tijdig daarop kunnen inspelen wil ik hier nogmaals bepleiten. Intussen hebben ook op provinciaal niveau – o.a. Gedeputeerde Staten van Gelderland – opnieuw f 500.000 uitgetrokken voor het werkgelegenheidsplan bosonderhoud Veluwe, dat wordt opgesteld door de Stichting Boswerk. Aldus kunnen ruim 30 werkloze jongeren een jaar lang aan de slag in het kader van de werkverruimende maatregel WVM.

Onder tegenspoed rubriceer ik het vraagstuk van de gezondheidstoestand van bossen, in binnen- en buitenland. Er is een kabinetsbesluit, om als onderdeel van een indicatief meerjarenprogramma "lucht" vóór 1990 volledige rookgasontzweving bij elektriciteitscentrales te bereiken en bij olieraffinaderijen de uitstoot gefaseerd terug te brengen. De minister van L & V voegt daar thans in de Memorie van Toelichting aan toe, dat de verontreiniging van de lucht en het vraagstuk van de verzuring hoge prioriteit doen verlenen voor het onderzoek, met extra aandacht voor de bestrijding van ammoniak-uitstoot.

Uit eigen land komen thans alarmerende geluiden, sterker beelden, over de slechte vitaliteit van grovedennenbos op arme gronden en ook douglas in oostelijk Noord-Brabant, met name in de omgeving van Budel, de Pan, Rips; voorts groveden op de Sallandse heuvelrug. Beelden van geelverkleuring van naalden, van extreem naaldverlies. Beelden die deelnemers aan onze excursie naar Duitsland van dit voorjaar niet vreemd zijn. Het ligt intussen in de bedoeling opnieuw en op korte termijn, een ditmaal korte excursie in ons buurland over het onderwerp zure depositie voor onze leden te organiseren.

De uitkomsten van het vitaliteitsonderzoek 1984 van Staatsbosbeheer zullen half november bekend zijn en inzicht verschaffen in de situatie in ons land. Dit onderzoek zal ook in 1985 worden voortgezet. Intussen is wel duidelijk, dat ook in Nederland loofhout – eik, beuk – niet gespaard wordt, getuige beelden van kaalworden van takeinden, het niet uitlopen van zijknoppen, beelden die niet terug te voeren zijn op droogteverschijnselen.

Er zijn thans geluiden op te vangen met landbouwchemische ondertonen, die stellen dat de bosbouw zou dienen te profiteren van de gratis-bemesting door zure deposities, en deze zelf zouden moeten aanvullen met bemesting van b.v. K en Mg, die nu minimumfactoren zouden zijn geworden. Van de nood een deugd maken? Of, van de wal in de sloot! Met spanning kunnen

we uitzien naar de inventarisatie van Staatsbosbeheer. Aan "zure regen" wijdt Staatsbosbeheer in het Nationaal Centrum voor Bos, Natuur en Landschap "Groeneveld" een expositie, die op 18 oktober j.l. werd geopend en die ik van harte in uw aandacht aanbeveel.

Uw voorzitter vertegenwoordigde de KNBV op een bijeenkomst van onze zustervereniging de Deutsche Forstverein, op 25 september j.l. te Ulm. Daar waren meer dan 1300 deelnemers. Thema: "Wald in der Krise-Resignation oder Hoffnung". De achteruitgang van de gezondheidstoestand van de bossen in Duitsland blijkt verder voort te schrijden, naar omvang en intensiteit, ongeacht gemengd bos of monocultuur. Nù – in 1984 – is ongeveer de helft van de bosoppervlakte ziek, zichtbaar beschadigd; het mortaliteitspercentage – althans gedwongen kap – is thans 1,5%. De Duitse bosbouwvereniging dringt aan op:

- Verplichte invoering van de normen voor uitlaatgassen, die in de VS gelden voor alle nieuwe auto's, vanaf 1986 ten laatste; bevordering van het aanpassingsproces voor oude auto's.
- Invoering van een snelheidslimiet op autowegen van 100 km/uur, ter vermindering van de uitstoot van stikstofoxyden met 200.000 ton per jaar.
- Verdere maatregelen ter ontzwareling van rookgassen bij elektriciteitscentrales en olieraffinaderijen.
- Overheidssteun voor het bosbezit, dat door de algemene luchtvervuiling in zijn bestaan is bedreigd.
- Het uitstippelen van een strategie ter regulering van de houtmarkt, ingeval van voortschrijdende calamiteitskap.

Belangwekkende voordrachten waren o.a. die over de "Nationale Economie en bossterfte" en "Aansprakelijkheidsstelling". De Bondsrepubliek ligt niet ver weg. De Nederlandse minister van L & V zegt in de Memorie van Toelichting, dat hij ernaar streeft, dat de EG zich thans richt op maatregelen o.a. in verband met effecten van luchtverontreiniging op bossen. In het algemeen echter zijn de verwachtingen op korte termijn te komen tot een integraal Europees beleid met een actieprogramma van maatregelen en de instelling van een permanent bosbouwcomité nog niet groot.

Uit de begrotingsstukken blijkt, dat de voorgenomen herziening van de Natuurschoonwet 1928 vastere vormen aanneemt. Een vóórontwerp van wet is inmiddels voorgelegd aan de Bosbouwvoorlichtingsraad – waarin ons bestuurslid Smit namens onze vereniging deelneemt – de Natuurbeschermingsraad en de Stuurgroep Particuliere NSW-landgoederen. Deze instanties hebben hun adviezen vóór half september j.l. reeds uitgebracht. Met grote belangstelling moet het definitieve wetsvoorstel tot wijziging van de NSW worden tegemoetgezien. Hopelijk zal het van een zodanige strekking zijn, dat het ertoe bijdraagt, dat particu-

lieren bereid en in staat blijven vermogen in bossen en landgoederen te beleggen. De heer Smit zal daarover onder agendapunt 8 meer vertellen.

In de komende tijd zal volgens de Memorie van Toelichting aandacht worden besteed aan de reorganisatie van het ministerie in verband met Natuur- en Landschapsbescherming en de toepassing van de Natuurbeschermingswet. Dat laatste houdt ons zoals u bekend bezig in verband met de aanwijzing tot beschermd natuurmonument van het gebied van de Mispelindse en Neterselse heide, waarbij de behandeling van de beroepsprocedure waarschijnlijk tot 1985 op zich zal laten wachten. In de Memorie van Toelichting is te lezen, dat voor grote veelal complexe terreinen (die onder de werking van de Natuurbeschermingswet zijn aangebracht) een voorkeur wordt uitgesproken de uitgangspunten van het beheer eerst vast te leggen in een beheersvisie, waardoor het overleg over beheersplannen zou kunnen worden vereenvoudigd. Het ware overigens te wensen, dat de Bosbouwvoorlichtingsraad het onderwerp van de toepassing van de Natuurbeschermingswet in zijn beschouwingen meenam.

Het ontwerp waterbeheersing blijft aandacht vragen. Het is van belang in verband met gezondheid en groei van ons bos, maar ook voor het voortbestaan. Er zijn echter grote verschillen in belang en behoefte, zeker ook ten aanzien van andere vormen van grondgebruik. Tenslotte is het belangrijk te constateren, dat er grote verschillen bestaan in waterschapslasten; het ware wenselijk te komen tot een eensluidend standpunt vanuit bosbouw en boseigenaar. Ons bestuurslid, de heer Smit belichtte dit thema nog eens voor de Vereniging Nederlandse Landgoederen. Een initiatief van Boseigenaren, samen met Bosschap en b.v. onze vereniging, zou hier voortgang kunnen brengen.

In mijn rede tijdens de voorjaarsvergadering ben ik ingegaan op de taak en samenstelling van de ambtelijke werkgroep "Privatiseringsonderzoek Bosbeheer". Hoewel de uitkomsten van het (eerste) onderzoek nog niet bekend zijn, heeft het Kabinet reeds een tweede ronde aangekondigd, waarbij de verschillende departementen vóór 1 december a.s. zelf hun taken en activiteiten moeten doorlichten op mogelijkheden voor privatisering. Zoals bekend is kunnen beslissingen gaan in de richting van taakafstoting door de Rijksoverheid, dan wel uitbesteding ervan of verzelfstandiging.

De structuur van het Staatsbosbeheer als beleidsdirectie voor bos- en landschap is thans – zeer recent – bekend geworden. Staatsbosbeheer kent nu, na splitsing van het natuurbehoudsbeleid, een directeur, een adjunct-directeur bos- en landschapsbouw (met publiekrechtelijke taken) en een adjunct-directeur terreinbeheer (voor boswachterij en reservaatbeheer). De acteurs zijn gebleven, hun roepnaam wat verschaald,

geheel naar de eisen des tijds. Provinciaal komen er naast consulenten bos- en landschapsbouw, hoofden terreinbeheer. De in zekere mate verzelfstandiging van het terreinbeheer kan een goede zaak zijn, als daarbij de bosbouwkundige deskundigheid gewaarborgd is, meegroeit.

Over de markt voor inlands rondhout, najaar 1984.

Internationaal heeft de afzet van gezaagd naaldhout, vuren in het bijzonder, in 1984 wel herstel ten opzichte van voorgaande jaren te zien gegeven, maar niet het peil dat men een jaar geleden verwachtte. Om de prijzen die ten opzichte van de rondhoutprijzen toch al weinig bevredigen, niet te laten aantasten, beperken zagerijen in Scandinavië en Noord-Amerika hun produkties. De markt voor houtpulp is – mede onder invloed van de hoge koers van de Amerikaanse Dollar – in een hausse. Een mogelijk tekort aan rondhout voor pulpfabricage wordt ondervangen door het dunnere zaaghout als grondstof in te zetten.

Regionaal is er nog geen verstoring van het aanbod ten gevolge van het z.g. "Waldsterben". In de Bondsrepubliek Duitsland is het volume van de vellingen om gezondheidsredenen in de orde van grootte van 10% van de jaarkap. Dat kan in de normale kap worden opgevangen. In de andere landen van de regio, Nederland inbegrepen, is het volume van de gedwongen kap ver beneden 10% van de jaarkap.

De spaanplaatindustrie is nog steeds overmatig ruim bevoorrad met rondhout, ook doordat men steeds meer uitwijkt naar goedkopere grondstof. In dat kader moet nu ook het gebruik van chips uit hergebruikt hout (sloophout, emballage) worden gesignaleerd. Deze situatie drukt de prijs voor rondhout.

De houtslipindustrie, voornamelijk ten behoeve van krantepapier, moet zich moeite getroosten om aan voldoende vers hout te komen.

De zagerijen zijn goed bevoorrad en de prijzen voor zaaghout vertonen ten opzichte van het voorjaar 1984 een dalende tendens.

In *Nederland* brachten verkopen van naaldhout – langhout in de maanden september en oktober 1984 prijzen op, die dooréengenomen tenminste op het niveau van herfst 1983 liggen. Loofhout met afmetingen, resp. kwaliteit onder die van zaaghout lijkt minder gevraagd te zijn; de markt van brandhout zou verzadigd

kunnen zijn. Het onderzoek naar de structuur van de inlandse houthandel in opdracht van NEHEM is afgerond. NEHEM verwacht binnenkort met een structuurverbeteringsplan te komen, waarvan enkele aanbevelingen zullen zijn:

- de exploitatiefunctie van de inlandse rondhouthandel dient geïntensiveerd te worden.
- de bedrijfsgrootte dient toe te nemen.
- boseigenaren en houthandelaren dienen naar nauwere samenwerking te streven.

Dames en heren. Ter afronding twee berichten van het internationale front. Op de FAO-Regional Conference for Europe, j.l. 11 september in Reykjavik gehouden, is o.a. over de bescherming van bossen gesproken, bescherming tegen de verwoestende werking van brand (denk aan het Mediterrane gebied) en bescherming tegen luchtverontreiniging. In een op initiatief van Oostenrijk ingediende resolutie is de secretaris-generaal uitgenodigd in 1985 speciale aandacht te wijden aan de betekenis van het bos, en te komen met voorstellen dienaangaande, die dan aan de FAO Raad zullen worden voorgelegd. In 1985 ook, zal het Wereldbosbouwcongres worden gehouden, te Mexico, in de eerste twee weken van juli. Staatsbosbeheer belast zich met de samenstelling van de Nederlandse delegatie en wil tevens bijdragen van Nederlandse zijde bundelen, bijdragen die o.a. zullen liggen op het terrein van bossen en hun invloed op de bodem, en agroforestry.

Vandaag en morgen, gaan we – ik ben daarvan overtuigd – een interessant programma volgen, met in het middelpunt de groveden. We zijn daarbij gast op de terreinen van het Geldersch Landschap: morgen denk ik daar uitvoeriger op terug te komen, in verband met de dreigende claim als militair terrein, op een groot deel van de Sijsselt. We zijn ook gast op de terreinen van het Staatsbosbeheer, en ik meen er goed aan te doen op deze plaats te benadrukken hoezeer onze vereniging de intensieve voorbereiding en begeleiding van onze excursie door Staatsbosbeheer op prijs stelt, ook nu weer, na de indrukwekkende excursie in Drenthe, vorig jaar.

Dames en heren, allen hartelijk welkom, ongeveer 110 in getal. Ik verklaar de 60ste najaarsbijeenkomst voor geopend.